

ਗੁਰ ਚਿੰਤਰ ਲੜੀ

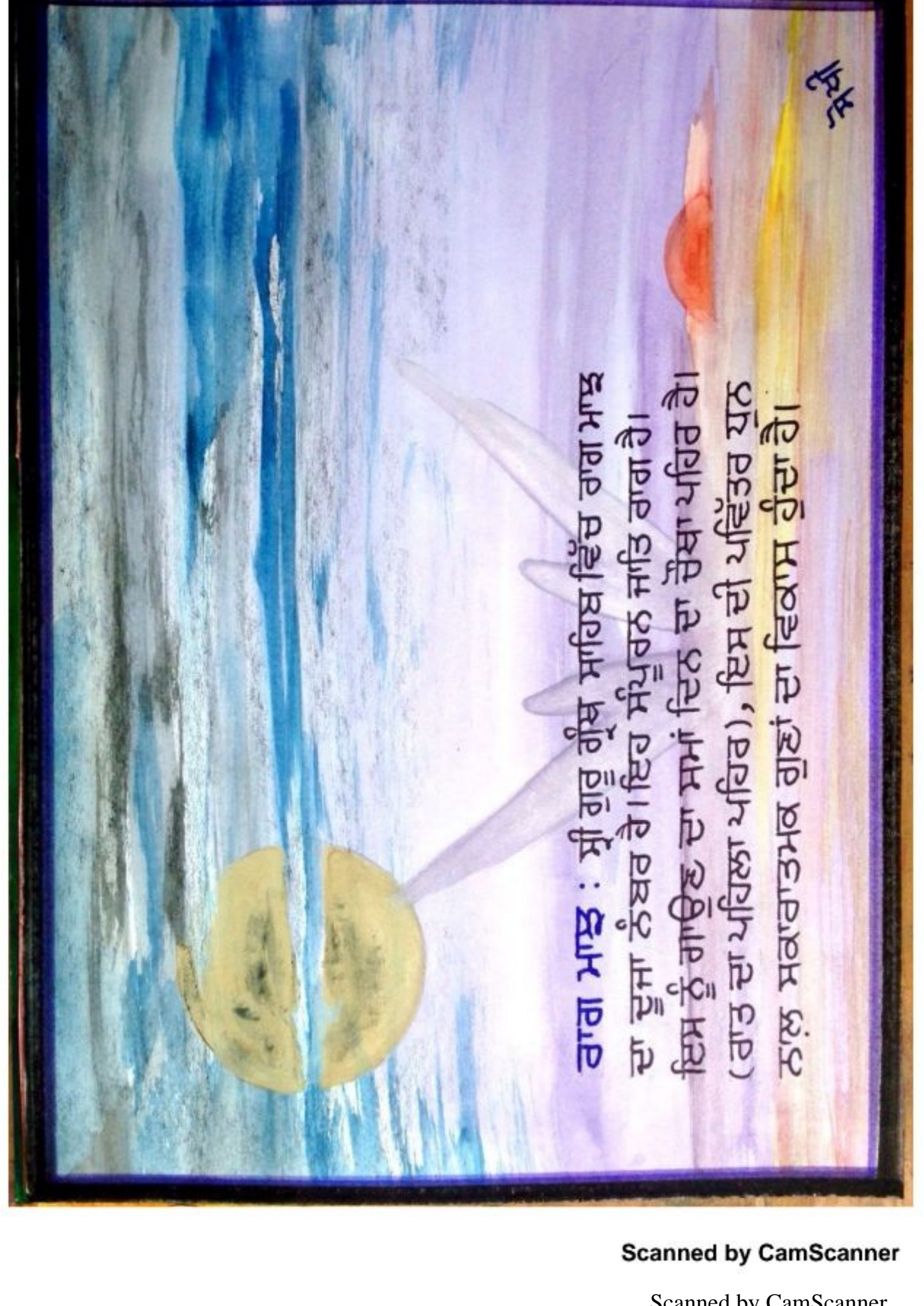
ੴ

ਪੇਸ਼ਕਸ਼ : ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ



ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ੩। ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸ੍ਰੀ' ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ
ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸੇ ਰਾਗ ਤੋਂ
ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੋਂਦਾ ਵੇਲਾ
(ਦਿਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ) ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

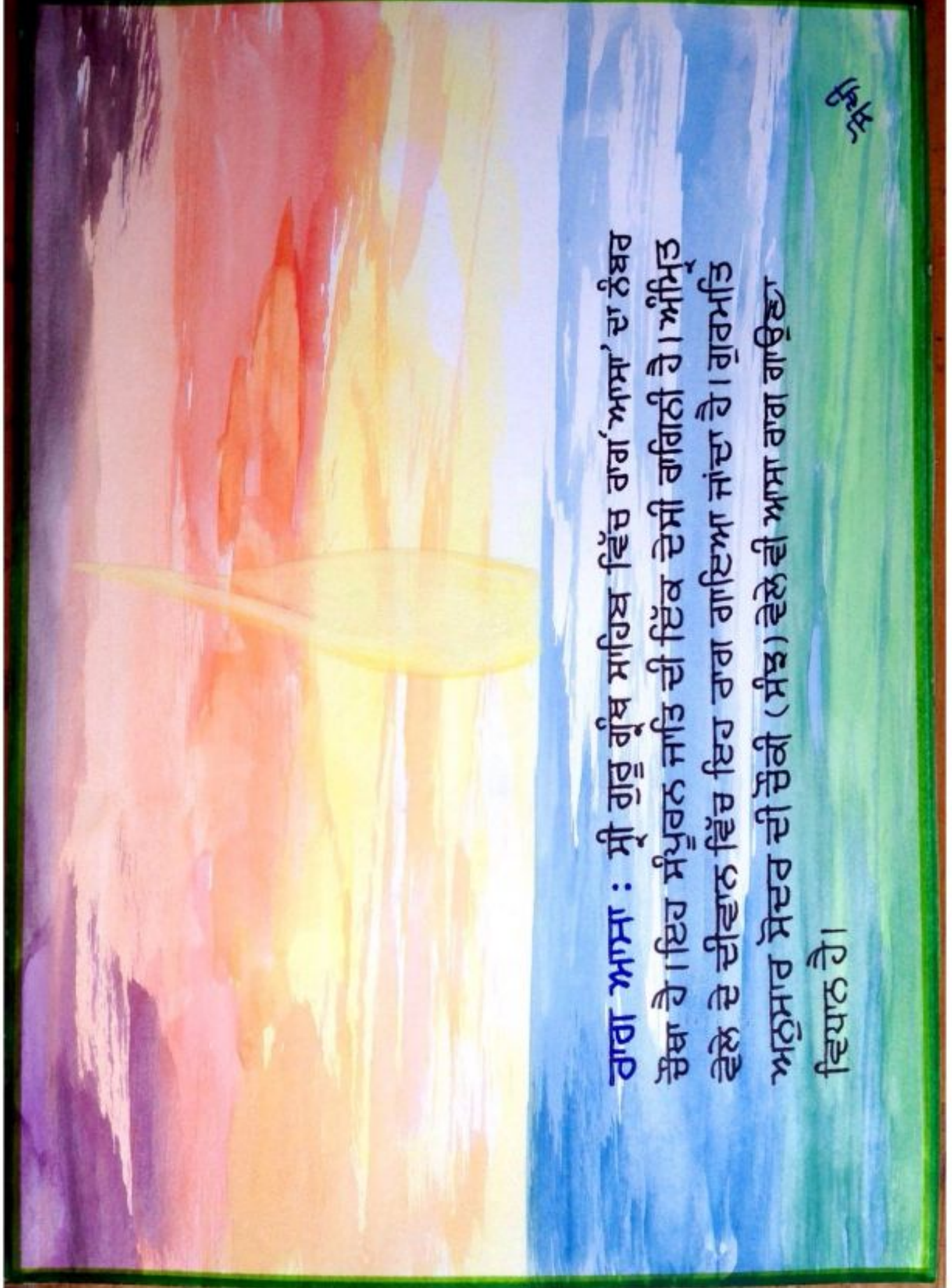


ਰਾਗ ਮਾਝ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਮਾਝ
ਦਾ ਦੂਜਾ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਰਾਗ ਹੈ।
ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।
(ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ), ਇਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧੁਨ
ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਗਉੜੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 'ਗਉੜੀ' ਦਾ ਨੰਬਰ
ਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਦ - ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਦੀਪਕੀ, ਚੇਤੀ,
ਦੱਖਣੀ, ਪੂਰਬੀ, ਬੈਰਾਗਣ, ਮਾਝ, ਮਾਲਵਾ ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਹਨ। ਇਸ
ਰਾਗ ਦੇ ਗਉੜ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ




ਰਾਗ ਆਸਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਆਸਾ' ਦਾ ਨੰਬਰ
ਚੁੱਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਾਗ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ
ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ (ਸੰਝ) ਵੇਲੇ ਵੀ ਆਸਾ ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ
ਵਿਧਾਨ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 'ਗੁਜਰੀ' ਦਾ ਨੰਬਰ
ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਅਧੀਨ: 48
ਚਾਉਪਦਿ, 9 ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਅਤੇ 2 ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ
ਸਾਰੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ।

ਸ੍ਰੀ

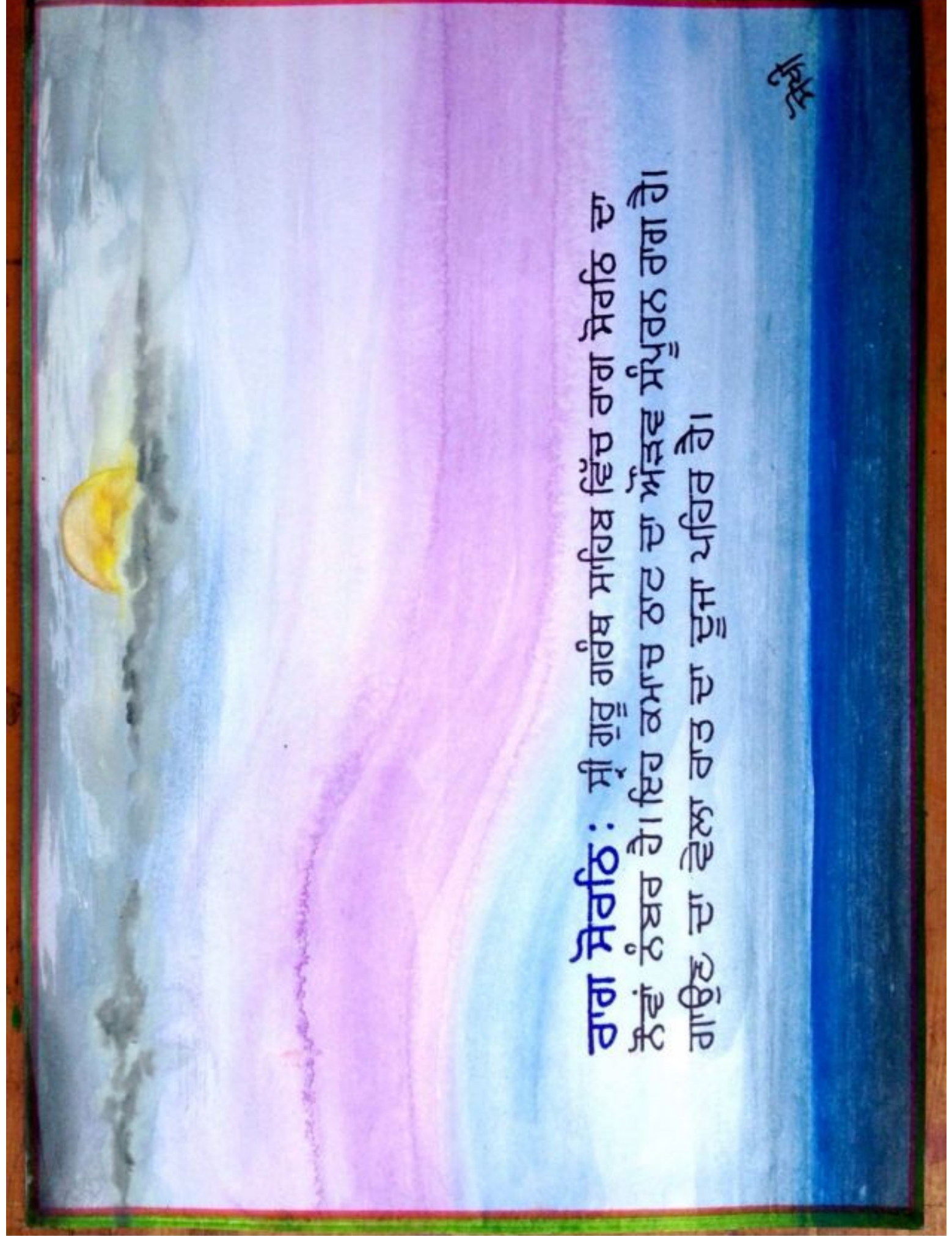


ਰਾਗ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
ਰਾਗ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ
ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ। ਗਾਉਣ
ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਬਿਹਾਗੜਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਬਿਹਾਗੜਾ
ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ
ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ।

ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ
 ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ।
 ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੁਪਹਿਰ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।




ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਦਾ
ਨਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ।
ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ
ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫੀਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ।
ਗਉੜ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ੴ



ਰਾਗ ਜੈਤਸਰੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਜੈਤਸਰੀ
ਦਾ ਗਿਆਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਨ
ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ।

ੴ

॥੨॥


ਟੋਡੀ ਰਾਗ : ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਟੋਡੀ
ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਟੋਡੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਘੰਟੇ ਹੈ।

ਬੈਰਾੜੀ ਰਾਗ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਬੈਰਾੜੀ
ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰੂ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ
ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਦਾ ਜੋੜਦਵਾਂ
ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਔਜ਼ਵ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ। (ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਜਾਂ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਅੱਧੀ
ਰਾਤ)

ਸੁਖੀ

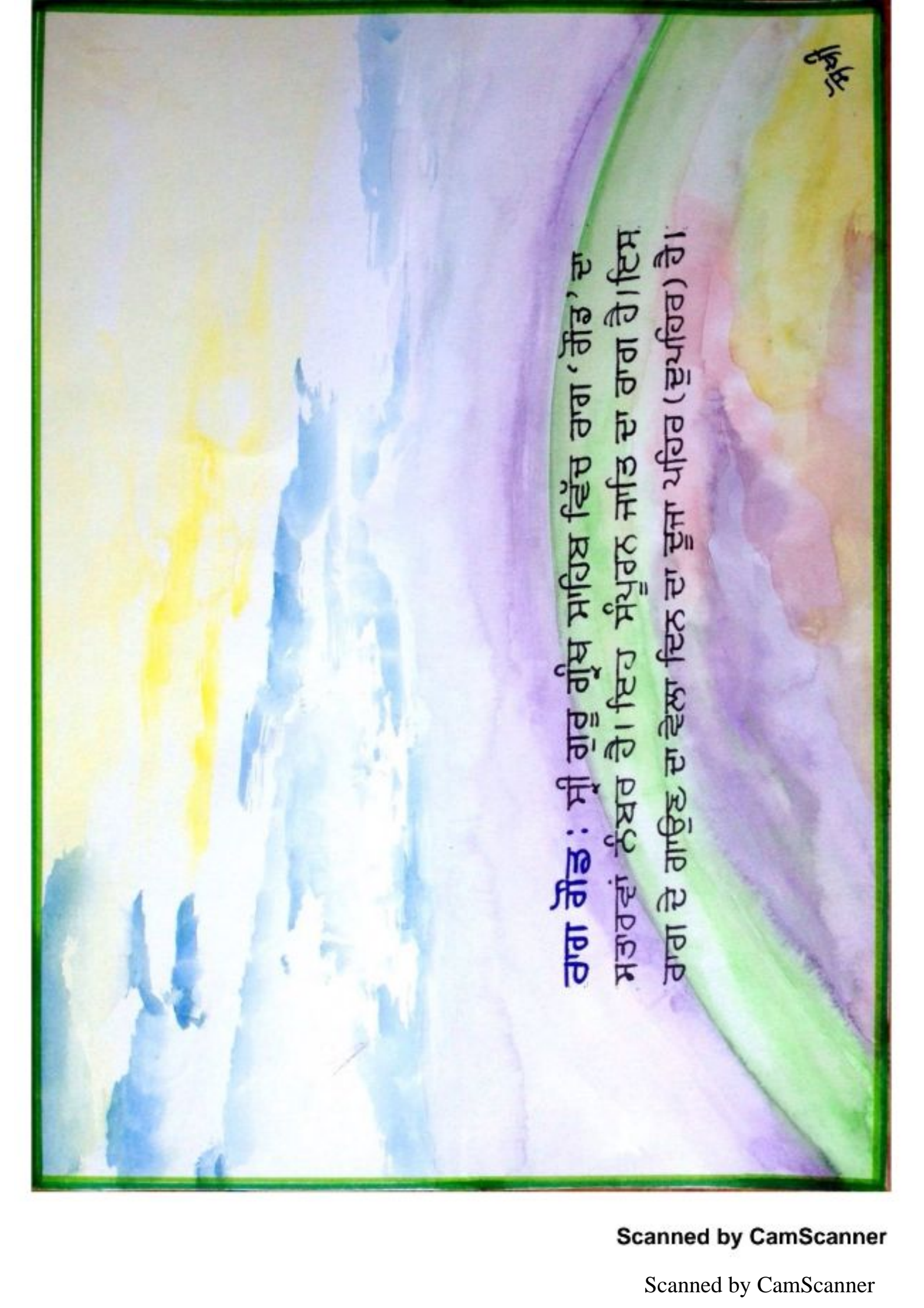


ਸੂਹੀ ਰਾਗ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਦਾ ਪੰਦਰਵਾਂ ਨੰਬਰ
ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਰਾਉਣ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਦੋ ਘੰਟੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ।




ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਬਿਲਾਵਲ'
ਦਾ ਮੇਲਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ
ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ




ਰਾਗ ਗੀਤ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਗੀਤ' ਦਾ
ਸਤਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ
ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ (ਦੁਪਹਿਰ) ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ




ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਰਾਮਕਲੀ'
ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ
ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਹੈ।

ਸਿੱਖ



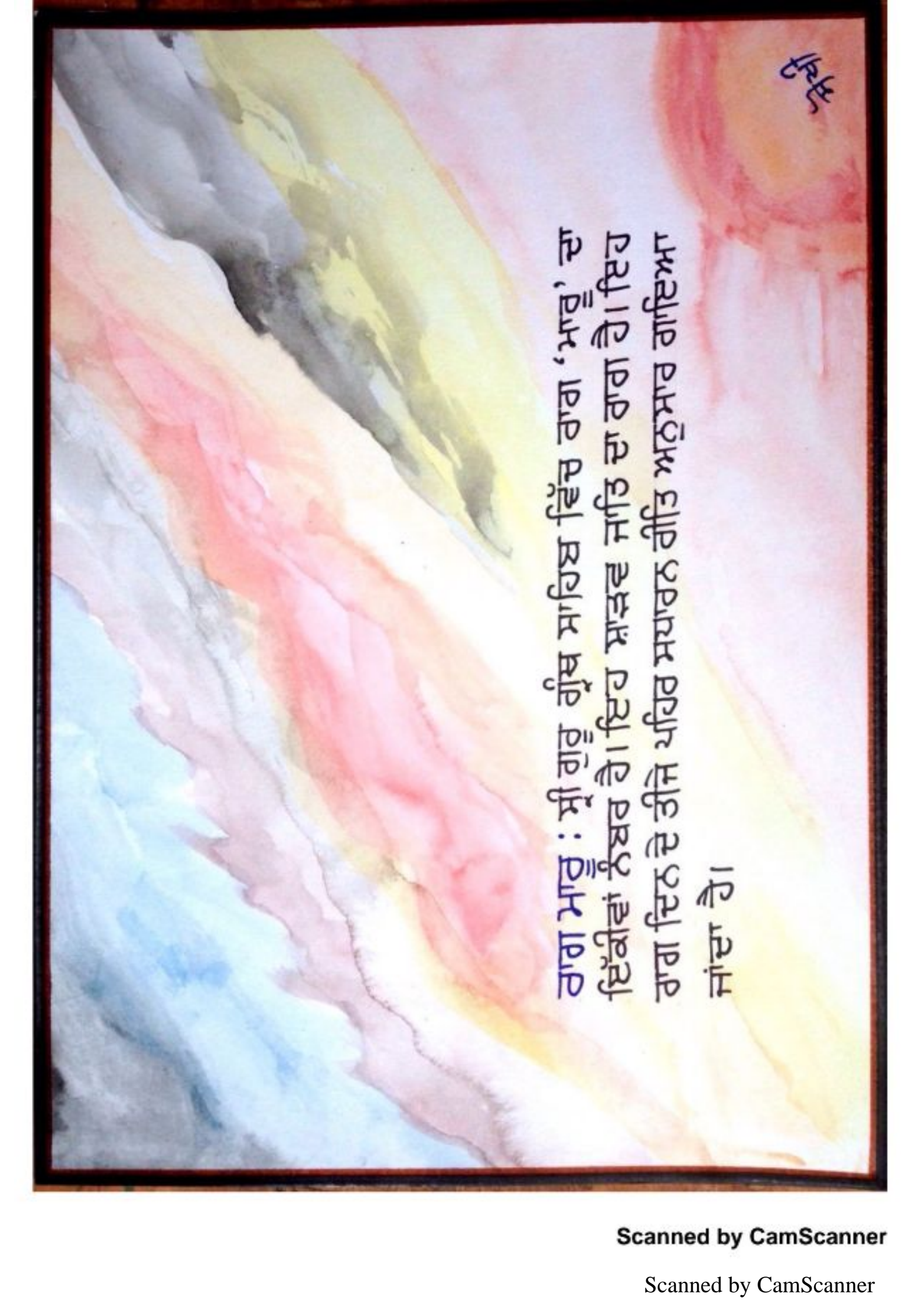
ਰਾਗ ਨਟ-ਨਰਾਇਣ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ
'ਨਟ ਨਰਾਇਣ' ਦਾ ਉਨੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ
ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ
ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ




ਰਾਗ ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਾਲੀ
ਗਉੜਾ' ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰੂ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ
ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੁਲਹ ਸਮਾਂ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ
ਹੈ।

ੴ



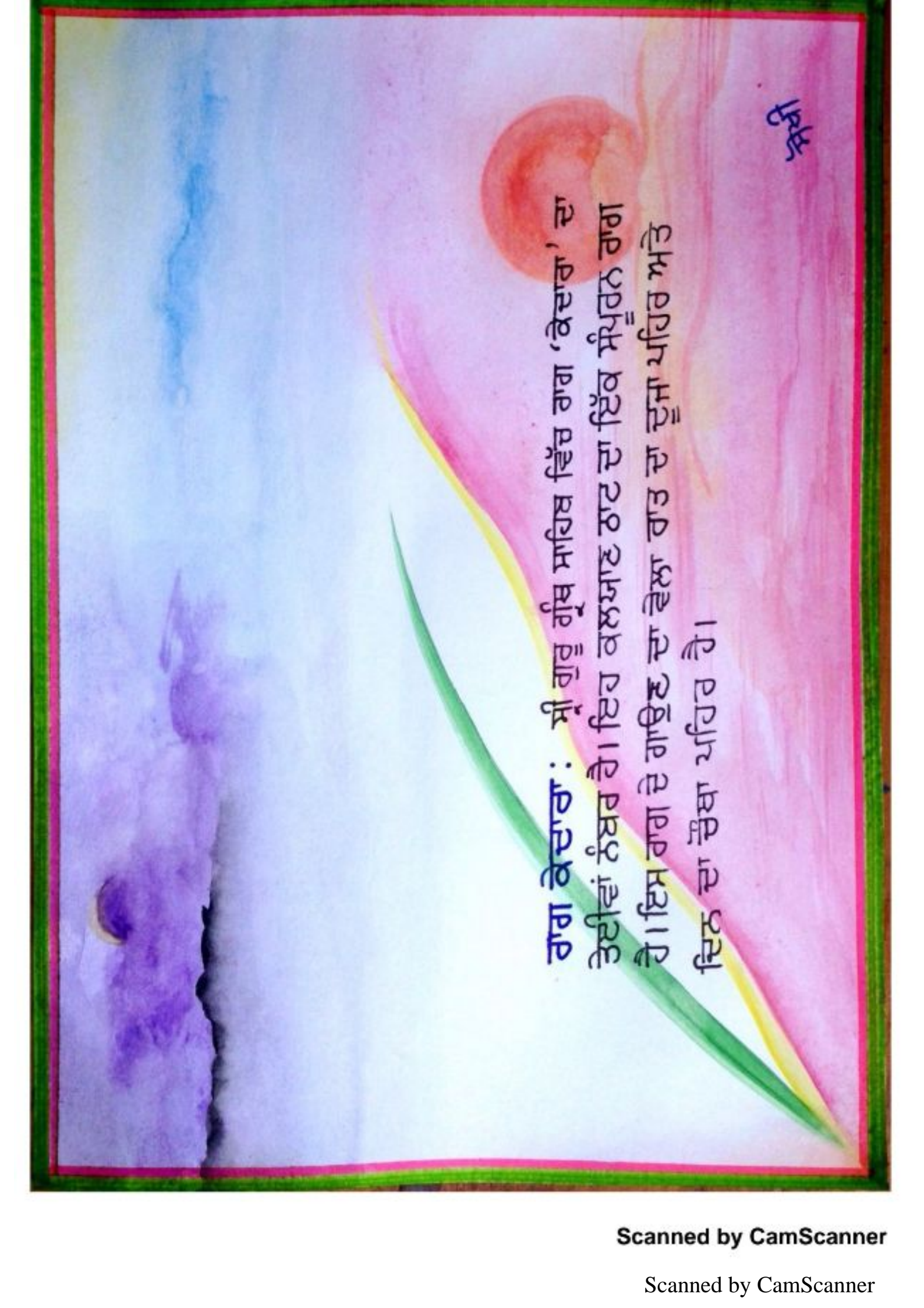
ਰਾਗ ਮਾਰੂ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਾਰੂ' ਦਾ
ਇੱਕੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ
ਰਾਗ ਦਿਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਸਧਾਰਨ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ



ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਤੁਖਾਰੀ' ਦਾ
ਬਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ
ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ।

ਸਿੱਖ



ਰਾਗ ਕੇਦਾਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਕੇਦਾਰਾ' ਦਾ
ਤੇਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ
ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਅਤੇ
ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ

ਰਾਗ ਭੈਰਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਭੈਰਵ' ਦਾ
ਚੋਵੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਛੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਇਸ
ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸਵੇਰ (ਪ੍ਰਾਤ ਕਾਲ) ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ

ਰਾਗ ਬਸੰਤ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਬਸੰਤ' ਦਾ
ਪੰਚੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ
ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ
ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

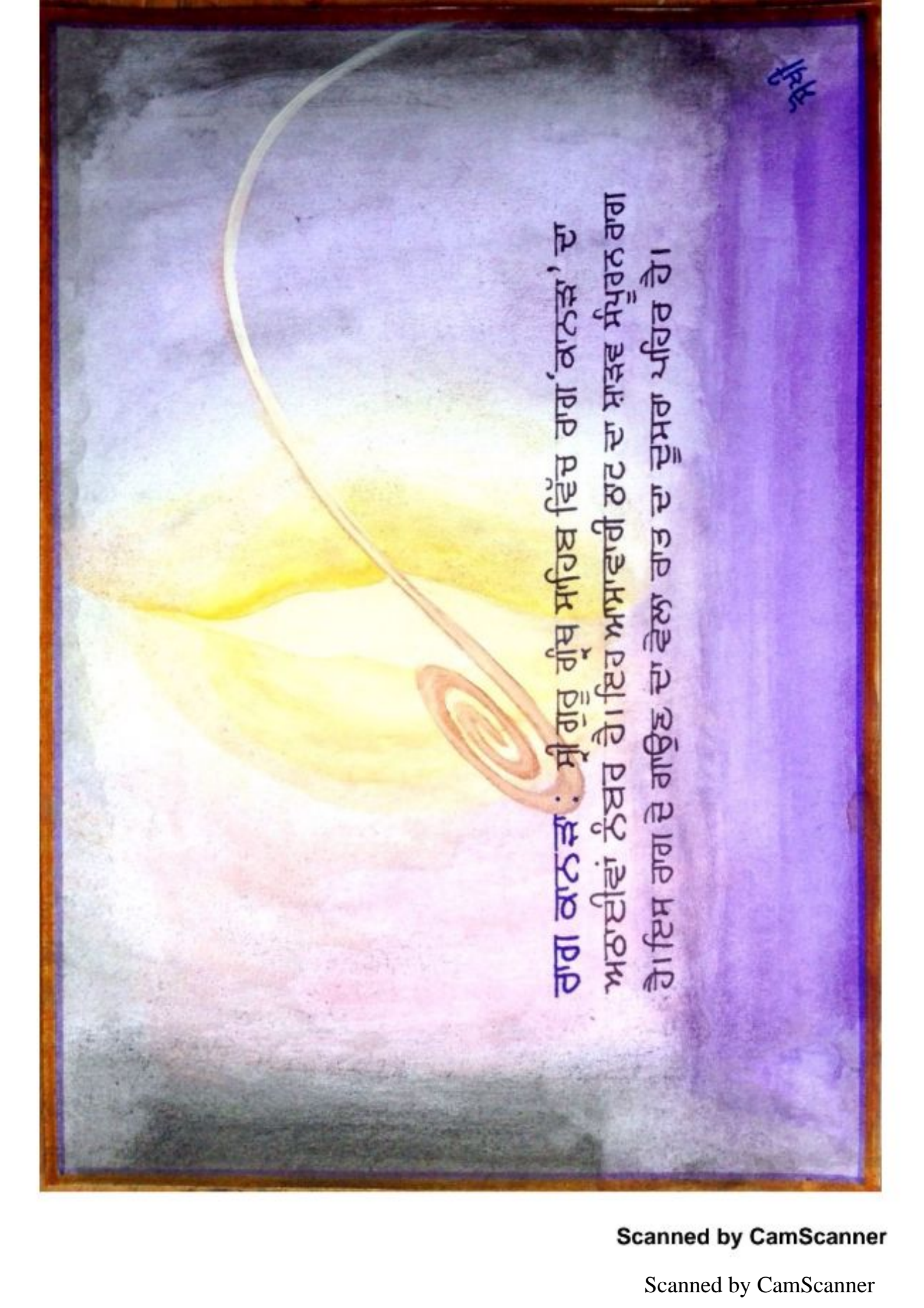
ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਸਾਰੰਗ' ਦਾ
ਛੱਬੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ
ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲ਼ਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ੴ

ਰਾਗ ਮਲਾਰ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਲਾਰ' ਦਾ
ਸਤਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ।
ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ




ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਕਾਨੜਾ' ਦਾ
ਅਠਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਸਾਵਾਰੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ
ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ
'ਕਲਿਆਣ' ਦਾ ਉੱਨਤੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਠਾਟ
ਦੀ ਓੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ
ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ



ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਪ੍ਰਭਾਤੀ'
ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ
ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲਾ (ਸਵੇਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਦਾ) ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ

ਰਾਗ ਜੈਜਾਵੰਤੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ
 'ਜੈਜਾਵੰਤੀ' ਦਾ ਇਕੱਤੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ
 ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ
 ਦਾ ਵੇਲਾ ਪ੍ਰਾਤ ਕਾਲ ਹੈ। ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ

classmate

Date _____

Page _____

ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਬੰਧ ,
ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤੇ ਸਨ ਵਿੱਚ ਧੁੰਮ ਉਧਜੇ।

ਰਾਗ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ, ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਮੱਧਮ,
ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ (ਸੱਤ ਸੁਰ) ਹਨ।
ਸੁਰ - ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਧੁਨ, ਜੋ
ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ, ਇਸ
ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਹਨ।

ਅਠੋਹੀ: ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਤਾਨ ਜੋ ਉੱਚੇ
ਸੁਰਾਂ ਵੱਲ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ

ਅਵਠੋਹੀ: ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਤੱਕ ਉਤਰਦੇ ਸੁਰ
ਲਗਾਏ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ - ਨੀ ਧਾ ਧਾ ਮਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਭੇਦ
ਮੰਨੇ ਹਨ -

ਔੜਵ (ਪੰਜ ਸੁਰ ਦੇ), ਸ਼ਾੜਵ (ਛੇ ਸੁਰ ਦੇ)

ਅਤੇ ਸੈਧੂਰਨ (ਸੱਤ ਸੁਰ ਦੇ)

ਸੰਗੀਤ ਸਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ,
ਸੁੱਧ, ਛਾਯਾਲਿੰਗਿਤ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ

ਸੁੱਧ ਸੁਰ - ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਬਾਧੇ ਹੋਏ ਸੁਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ

ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਫੇਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ।

ਛਾਯਾ ਲਿੰਗਿਤ - ਦੂਸਰੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧ ਦੀ ਕੁਲ
ਲਲਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ
ਛਾਯਾ ਲਿੰਗਿਤ ਹਨ।

ਸੰਕੀਰਣ : ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਤੇ ਛਾਯਾ ਲਿੰਗਿਤ
ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਤੇ ਜੋ ਭੇਦ ਬਣਦੇ
ਹਨ, ਉਹ ਸੰਕੀਰਣ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਕੀਰਤਨ
ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ।

ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।
ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ
ਅਤੇ ਰਾਗ ਨਿਤ੍ਰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ।

ਰਾਗਿਣੀ : ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਂ
ਦੇ ਸੇਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਰਾਗਾਂ
ਦੀਆਂ ਇਸ਼ਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਧ ਲਏ
ਹਨ। ਰਾਗਿਣੀ ਇਸ਼ਤਰੀ ਲਿੰਗ ਵਾਚਕ ਰਾਗ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
ਦਰਜ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ

classmate

Date _____

Page _____

ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ
ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤਿਕ
ਤਰੰਗਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ ਪੈਦਾ
ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਹੀ ਵੇਲੇ ਤੇ ਢੁੱਕਵਾਂ ਰਾਗ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ
ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ
ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬੇਤਾਲ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਬੇਚੈਨੀ ਦੇ
ਆਲਮ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੋਈ ਆਤਮਿਕ
ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਵਿਰਵੀ ਹੋ ਬੈਠੀ ਹੈ।

ਹਰ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਲੈਅ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਤੇ ਆਪਣਾ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਆਤਮਿਕ ਆਨੰਦ
ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਨੂੰ
ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਵਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫ਼ੇ
ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
ਤਾਂ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਇਹ ਅਰੀਸੀ
ਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਦੁੱਤੀ
ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ
ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਇਹ ਹੈ: -

1. ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਸ੍ਰੀ' ਰਾਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔਲਾਦ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਅਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 14 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਅਰੋਹੀ — ਸ ਨ ਰ ਮੀ ਪ ਨ ਸ
ਅਵਰੋਹੀ — ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਗ ਰ ਸ

2. ਰਾਗ ਮਾਲਵ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਾਲਵ' ਦਾ ਦੂਜਾ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੁਕ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਕ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਪੈਂਤ ਸੁਧ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇਵੇ ਸੁਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਧਿਰ ਹੈ।

3. ਰਾਗ ਰਾਉੜੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਰਾਉੜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਧੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔਲਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਰੀਭੀਰ ਰਾਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਹੇ ਘ੍ਰਿਆਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਦ ਹਨ - ਗੁਆਰੇਰੀ, ਚੇਤੀ, ਦੱਖਣੀ, ਦੀਧਕੀ, ਧੂਰਬੀ, ਬੈਰਾਗਣ, ਮਾਲ, ਮਾਲਵਾ, ਅਤੇ ਮਾਲਾ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

4. ਰਾਗ ਆਸਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਆਸਾ' ਦਾ ਚੌਥਾ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਧੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸਰਗਮ ਇਹ ਹੈ ੴ ਅਰੋਹੀ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ ਅਵਰੋਹੀ - ਰ ਮ ਨ ਪ ਧ ਧ ਮ ਗ ਰ ਮ। ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਤਾਨ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਨਹੀਂ ਅਵਰੋਹੀ ਵਰਤਣਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਤ ਪੈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅਮੀਸ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਹੈ, ਮੇਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ (ਸੰਵ) ਵੇਲੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ।

5. ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ; ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
 ਰਾਗ 'ਗੁਜਰੀ' ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਟੋਕੀ
 ਠਾਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ
 ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਰਾਗ
 ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ - ਸ ਰ ਗ ਮੀ ਪਾ ਨ ਸ
 ਅਵਰੋਹੀ - ਸ ਨ ਪਾ ਮੀ ਗਾ ਰੀ ਸ
 ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ।

6. ਰਾਗ ਦੇਵ ਰੀਧਾਰੀ; ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
 ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਦੇਵ ਰੀਧਾਰੀ' ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ।
 ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਧੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ।
 ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਸੁਰ ਹਨ। ਰੀਧਾਰੀ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਕੇ
 ਲਗਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸ
 ਅਵਰੋਹੀ - ਸ ਨ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ
 ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਮੁਨੱਖੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ
 ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਲਤਾ ਭਰਿਆ ਹੈ।
 ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਉਚਾਰਨ / ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ
 ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੂਜੇ
 ਸਹਿਰ ਦਾ ਹੈ।

7. ਰਾਗ ਬਿਹਾਗੜਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਬਿਹਾਗੜਾ' ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਧੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਬਿਹਾਗ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਹਾਗੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਸੁਦਾਈ, ਵਿਛੜੇ ਤੇ ਵਿਯੋਗ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

8. ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਵਡਹੰਸ' ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚਠਾਟ ਦਾ ਸੰਧੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਹਨ। ਬੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਚਾਉੜੀਆਂ ਅਤੇ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਵੀ ਇਸੇ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਜਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਡਹੰਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਾ ਦੇਸ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

9. ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਸੋਰਠਿ' ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਔਜ਼ਵ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਗ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੰਜ ਸੁਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ।
 ਆਰੋਹੀ - ਸ਼ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ਼
 ਅਵਰੋਹੀ - ਸ ਨਾ ਪ ਧ ਮ ਗ ਰ ਸ।
 ਇਹ ਰਾਗ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਨਮੋਹਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਆਖਣੇ ਆਖ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।
10. ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਧਨਾਸਰੀ' ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਧੰਜਮਵਾਦੀ ਸੁਰ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ: ਸ਼ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ
 ਅਵਰੋਹੀ: ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਗ ਰਾ ਧ
 ਇਹ ਰਾਗ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਖੇਰਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

11 ਰਾਗ ਜੈਤਸਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਜੈਤਸਰੀ' ਦਾ ਗਿਆਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਯੰਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਥੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ : ਸ਼ ਘ ਮੀ ਪ ਨ ਸ਼

ਅਵਰੋਹੀ : ਸ਼ ਨ ਪਾ ਪ ਮੀ ਘ ਰਾ ਸ਼

ਇਹ ਰਾਗ ਕੋਮਲਤਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

12. ਰਾਗ ਟੋਡੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਟੋਡੀ' ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਟੋਡੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਲਚਕ-ਦਾਰ ਰਾਗ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਮਿਠਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ - ਸ਼ ਰਾ ਗਾ ਮੀ ਪਾ ਨ ਸ਼

ਅਵਰੋਹੀ - ਸ਼ ਨਾ ਪਾ ਪ ਮੀ ਗਾ ਰਾ ਸ਼

ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

13. ਰਾਗ ਬੈਰਾੜੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਬੈਰਾੜੀ' ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੂ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਬੋਝਾ ਕਠਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਧਰ ਹੈ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

14. ਰਾਗ ਤਿਲੀਗ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਤਿਲੀਗ' ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਕਲੀਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲੀਗ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਹਨ।
 ਆਰੋਹੀ: ਸ਼ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ
 ਅਵਰੋਹੀ: ਸ਼ ਨ ਪ ਮ ਗ ਸ਼
 ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

15. ਰਾਗ ਸੂਹੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਸੂਹੀ' ਦਾ ਖੰਦਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਹਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ। ਆਰੋਹੀ - ਸ਼ ਰ ਗਾ ਸ ਪ ਨਾ ਸ਼ ਅਵਰੋਹੀ - ਸ਼ ਨਾ ਸ ਪ ਗਾ ਰ ਸ਼ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ (ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ) ਹੈ।
16. ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਬਿਲਾਵਲ' ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ। ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੈ।

17 ਰਾਗ ਰੀਤ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਰੀਤ' ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ।

ਸਰਗਮ: ਸ਼ ਰ ਸ ਮ ਪ ਧਾ ਸ਼ ਧਾ ਨ ਪ ਮ

ਗਾ ਮ ਰ ਸ਼

ਇਹ ਰਾਗ ਮਿਠਾਸ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਘਹਿਰ (ਦੁਪਹਿਰ) ਹੈ।

18, ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਰਾਮਕਲੀ' ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਰੁਣਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ: ਸ਼ਾ, ਰਾ, ਗਾ ਧਾ ਬਾ ਸ਼

ਅਵਰੋਹੀ: ਸ਼ ਨ ਧਾ ਪ ਸ਼ ਗਾ ਰ ਸ਼

ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਘਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਹੈ।

19. ਰਾਗ ਨਟ-ਨਰਾਇਣ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਨਟ-ਨਰਾਇਣ' ਦਾ ਉਨੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਧੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਐੜਵ-ਸਾੜਵ ਰਾਗ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰੀਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।
 ਆਰੋਹੀ — ਸ਼ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸ਼
 ਅਵਰੋਹੀ — ਸ਼ ਨਾ ਧ ਧ ਮ ਰ ਸ਼
 ਇਹ ਰਾਗ ਵਿਯੋਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਰਸਾਤਸਾ ਨਾਲ਼ ਮਿਲਾਧ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

20 ਰਾਗ ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ' ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੂ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਧੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਰਾਗ ਹੈ ਜੋ ਸੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਦੋਵੇਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ — ਸ਼ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧ ਨ ਸ਼
 ਅਵਰੋਹੀ — ਸ਼ ਨ ਧ ਧ ਮੀ ਗ ਰਾ ਸ਼
 ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚਲਣ ਸਮਾਂ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

21 ਰਾਗ ਮਾਰੂ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਾਰੂ' ਦਾ ਇੱਕੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾੜਵ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਮਾਰੂ ਦੱਖਣੀ ਤੇ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਗ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਚਲਾਏ ਸਮੇਂ ਬਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਸਧਾਰਨ ਗੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

22. ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਤੁਖਾਰੀ' ਦਾ ਬਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਕਰ, ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ, ਪੰਚਮ ਸਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਅਨੁਵਾਦੀ ਹੈ। ਸ ਰਾ ਗ ਗਾ ਮ ਮਾ ਪ ਧਾ ਨ ਇਹ ਰਾਗ ਸਿਠਾਸ, ਸੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇਡੇ ਭਰਿਆ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ।

23. ਰਾਗ ਕੇਦਾਰਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਾਗ 'ਕੇਦਾਰਾ' ਦਾ ਤੇਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਥ ਅਤੇ ਤੀਵ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਗ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ, ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਭਰਪੂਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ਸਰਗਮ — ਨ ਸ਼ ਸ, ਗ ਧ ਮੀ ਧ ਧ ਨਾ ਧ ਧ, ਸ਼ ਨਾ ਧ ਧ, ਮੀ ਧ ਧ ਧ ਮ, ਰ ਸ਼ ।

ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਘਹਿਰ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਘਹਿਰ ਹੈ।

24 ਰਾਗ ਭੈਰਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ
'ਭੈਰਵ' ਦਾ ਚੌਥੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਛੇ ਰਾਗਾਂ
ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ
ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਸਲ
ਇਸ ਦੇ ਸੁਰ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ - ਸ਼ਾ ਰਾ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਨ ਸ਼

ਅਵਰੋਹੀ - ਸ਼ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ਼

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਪ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸਵੇਰ (ਪ੍ਰਾਤ ਕਾਲ)
ਹੈ।

25. ਰਾਗ ਬਸੰਤ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਬਸੰਤ' ਦਾ ਪੱਚੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਧੁਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ - ਸ ਗ ਮ ਪ ਧ ਰ ਸ

ਅਵਰੋਹੀ - ਰ ਨ ਪ ਧ ਸੀ ਗ ਮ ਗ ਰ ਸ
 ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਹਿੰਦੋਲ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਹੈ।

26. ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਸਾਰੰਗ' ਦਾ ਛੱਬੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔਜ਼ਵ ਸਾਜ਼ਵ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ

ਅਵਰੋਹੀ - ਸ ਪ ਨ ਧ ਮ ਰ ਸ

ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਦੁਪਹਿਰ ਹੈ।

27. ਰਾਗ ਮਲਾਰ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਮਲਾਰ' ਦਾ ਸਥਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਚਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਆਰੋਹੀ: ਸ ਰ ਸ ਧ ਧ ਰ ਸ ਅਵਰੋਹੀ: ਸ ਧ ਧ ਸ
ਇਹ ਰਾਗ ਸਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਹਾਵਾਂ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵਰਥਾ ਰੁੱਤ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

28. ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਕਾਨੜਾ' ਦਾ ਸਥਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਸਾਵਾਰੀਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ।

ਆਰੋਹੀ - ਨਾ ਸ ਰ ਸ ਧ ਧਾ ਨ ਸ

ਅਵਰੋਹੀ - ਸ ਧਾ ਨਾ ਧ ਗਾ ਮ ਰ ਸ

ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਇਹ ਭਗਤੀਪੂਰਨ ਰਾਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੀਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

29. ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 'ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ' ਦਾ ਉਨੱਤੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਠਾਟ ਦੀ ਓੜਵ ਸੰਧੂਰਨ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ।
 ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ।
 ਆਰੋਹੀ: ਸ ਰ ਗ ਧ ਧ ਸ਼
 ਅਵਰੋਹੀ: ਸ਼ ਨ ਧ ਧ ਮੀ ਗ ਰ ਸ਼
 ਇਹ ਰਾਗ ਖੁਸ਼ੀ ਧੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਨ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਰਸ ਧੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਧਹਿਲਾ ਧਹਿਰ ਹੈ।

30. ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ 'ਪ੍ਰਭਾਤੀ' ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਧੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ।
 ਆਰੋਹੀ: ਸ਼ ਰ ਗ ਸ ਧ ਧਾ ਨ ਸ਼
 ਅਵਰੋਹੀ: ਸ਼ ਨ ਧਾ ਧ ਸ਼ ਗ ਰਾ ਸ਼
 ਇਹ ਰਾਗ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ (ਸਵੇਰ ਦੇ ਧਹਿਲੇ ਧਹਿਰ ਦਾ) ਹੈ।

3। ਰਾਗ ਜੈਜਾਵੰਤੀ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
ਰਾਗ 'ਜੈਜਾਵੰਤੀ' ਦਾ ਇਕੱਤੀਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ
ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ।
ਇਹ ਧੁਲਸ਼੍ਰੀ ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੇ
ਸੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ

ਆਰੋਹੀ: ਸ਼ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ਼

ਅਵਰੋਹੀ: ਸ਼ ਨਾ ਪ ਧ ਮ ਗ ਰ ਸ਼

ਇਹ ਰਾਗ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਇਕਸੁਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ
ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ
ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਵੱਸਿਆ
ਹੈ।